

Виховання громадянськості засобами предметів суспільно – гуманітарного циклу

(з досвіду роботи учителя історії Мартинюк Т.В.)

Вони пересуваються на електросамокатах, гіроскутерах, моноколесах, в брендованому одязі з сучасними гаджетами, екофрендлі та етичне споживання з цілим набором слів англійського походження, яких часто називають «народжені вільними, позбавлені радянщини, діти двох революцій». Українські школи заповнило сучасне і бунтівне, аполітичне та інфантильне, суперечливе покоління Z.

Їм доводиться дорослішати в складному, охопленому ковідною панікою, світі. На перший погляд відповідь підкажуть інстаграм-інфлюенсери та ютуб-блогери, чи маркетологи. Здається, навіщо бути розумним та освіченим, коли відповідь на будь-яке запитання доступне лише за одним кліком. Але це до першого серйозного запитання, відповідь на яке доведеться шукати самому без допомоги Google.

У складних викликах часу повертається розуміння того, що саме цивілізаційні цінності(життя, честь, гідність, свобода людини) не мають національних кордонів, часових та просторових меж. Тому, предмети суспільно-гуманітарного циклу такі як: історія України, всесвітня історія, основи правознавства 9 клас, курс для 7 класу «живи за правилами», громадянська освіта 10 клас виконують надважливу державну функцію – виховання свідомого громадянина та патріота України, якому притаманні демократичні цінності – значущості демократії, свободи і відповідальності, поваги до прав людини, справедливості, рівноправності.

Як підготувати підлітків покоління Z до життя у системі відносин поліваріантного світу, глобалізації, соціальної взаємодії та активної відповідальності? Адже сподівання на те, що гуманістичні та демократичні цінності, які сповідує цивілізований світ, самі по собі перетворяться на норму поведінки і мислення людей, виявилися марними.

Заирнемо на уроки історії стародавнього світу. На кам'яній плиті давнього Херсонесу читаємо клятву юнака місту-державі: «Клянусь думати про спасіння і свободу держави і громадян. Ніколи їх не видавати і не віддавати. Не буду намагатися знищити демократичний лад і сповіщу про всіх змовників. Державних таємниць нікому видавати не буду, не буду приймати подарунків і не буду їх давати, щоб не шкодити державі й громадянам. Я буду одностудцем у спасінні й свободі держави і громадян і не зраджу Херсонесу».

Виховний контекст присяги підтверджує величезне значення формування громадянськості ще в часи античності. Діти 6 класу намагаються пояснити зміст тексту, приміряючи його на сучасні реалії. І приходять висновку, що актуальність громадянських цінностей 3 століття до н. е. залишилися незмінними і для сучасного 21 століття. Та й проблеми здаються вічними: як сформуванати патріотизм, побороти корупцію, захистити права та свободи громадян та захиститися від зовнішніх ворогів.

Навчання і виховання історією під час роботи на уроках проходить відповідні методичні етапи (класифікація за Ф. Левітасем):

1. Етап. Історичне мислення. Йде відбір вагомих дат, подій, фактів, аналізується історичний матеріал та формується історичний образ.
2. Етап. Занурення в емоційні переживання(емоційний вибух), коли учень стає сам учасником історичного процесу. Історичний матеріал не тільки усвідомлюється, а проходить крізь душу і серце дитини, не залишає байдужим.
3. Етап. Народження суспільно-корисних мотивацій, коли емоційні переживання надихають молодь на позитивні і корисні вчинки.

Особливе місце у формуванні громадянськості займає предмет «громадянська освіта» як інтегрований курс, спрямований на формування світогляду учнів старшої школи. На уроках в 10 класі учні отримують такі практичні навички: здатність до самоосвіти,

вміння аналітичного та критичного мислення, гнучкості і комунікабельності, готовність до співпраці, здатність розв'язувати конфлікти.

Звичною формою роботи стали практичні завдання, коли теоретичні знання можна застосувати на практиці.

Запрошую на фрагмент уроку з громадянської освіти. При розгляді теми «Демократичне суспільство та його цінності» використовуємо методику «емоційного вибуху». Попередньо опрацювавши понятійний апарат, учні формулюють основні ознаки демократії такі як: свобода, рівність, гарантії прав меншості, економічна свобода, політична активність громадян тощо.

Для виконання практичної роботи пропонується переглянути невеличкий виступ американської актриси Меріл Стріп на врученні премії «Золотий глобус» 2017р. Він викликав у американському суспільстві та й світі загалом величезний резонанс. Це була публічна критика виступу майбутнього американського президента Дональда Трампа під час цього передвиборчої кампанії. Меріл Стріп розпочинає з роздумів, що таке Голівуд і з кого він створений і приходить висновку, що «це жменька людей з різних місць та країн». І що якби не таке різноманіття зірок, які є іноземцями, дивитися, окрім футболу в США, було б нічого.

Тому пропоную і вам зануритися в урочисту атмосферу виступу всесвітньовідомої Меріл Стріп і створити власну емоційну картинку(відео).

Передивившись виступ, ми опрацьовуємо наступні запитання:

1. Яке ваше враження від промови?
2. Чому на її початку Меріл Стріп згадує про етнічне, соціальне, національне походження своїх колег?
3. Що найбільше обурило актрису?
4. Про порушення яких прав людини згадує Меріл Стріп?
5. Як ви розумієте вислів: «Неповага породжує неповагу. Жорстокість веде до жорстокості у відповідь»?
6. Чому приниження однієї людини у присутності багатьох веде до спільної поразки?

7. До яких дій закликає акторську спільноту? Чому?
8. Яка роль журналістів на медіа у захисті прав людини?

Після детального обговорення на уроці, пропонується виконати домашнє завдання – написати есе на тему: «Чому, на вашу думку, захист прав людини є найвищою цінністю демократії?»

Дозволю собі зачитати уривки з творчого доробку учнів:

Маслова Поліна: «Виступ М. Стріп – це виступ про правду, честь та активну емпатію, рівність усіх людей. Приклад, приведений акторкою, свідчить не про приниження однієї особи, а про страждання від цього усіх людей. На мою думку, вона мала на увазі одну важливу річ: не важливо хто ти, важливо лише те, яка ти людина».

Аракелян Люсіне: «Права людини важливі для усього світу, а не для окремих людей чи держав».

Ткачук Анна: «Свобода слова – це одна з ключових ознак демократії. Кожна людина заслуговує на повагу, незалежно від кольору шкіри, національності чи релігії».

Кірпічова Катерина: «Здається, що питання захисту прав людини є вічним. Якщо до цього часу людство його не вирішило, значить люди не такі вже й цивілізовані. Саме тому рівень захисту прав людини у державі є свідченням рівня її розвитку. Америка виграє у своїй багатоманітності. В той же час будь-які прояви дискримінації є неприпустимими, оскільки це веде до її ослаблення».

Бурлаченко Євгеній: «Право – це вимога, про яку ми справедливо заявляємо. Захист прав людини – це усунення дискримінації. Людина вища за статусом не має права когось принижувати. Це дуже добре, що суспільство засуджує такі прояви».

Як бачимо, емоційні переживання дозволили наповнити тему, що вивчається, конкретним практичним змістом. Надалі, сподіваюся, висновки, зроблені під час уроку, стануть стійкими життєвими переконаннями і сформується у фундаментальні цінності свідомих громадян України.

І на завершення перефразую те, що сказала Меріл Стріп наприкінці свого виступу:

«Одного разу я стояла на знімальному майданчику та на щось скаржилася. Томі Лі Джонс тоді запитав у мене: «Меріл, просто бути актором – велика честь, чи не правда? Так, це правда!»

А я хочу сказати те ж саме і про нашу професію: **«Просто бути учителем – це велика честь! І це правда!»**